

Müellifi Belli Olmayan Mensur-Manzum Bir Hilye

Mehtap ERDOĞAN*

Özet

İslam medeniyeti altında gelişen divan edebiyatı için din önemli bir konudur. Dinî konular arasında Hz. Peygamber'e ayrılan yer ise bambaşkadır. Bununla ilgili olarak na't, mevlid, bi'set-nâme, mi'râciye, hicret-nâme, siyer, kırk hadis, vefât-ı Nebî gibi değişik türlerde pek çok eser meydana getirilmiştir. Bunlardan birisi de hilyelerdir. Bugüne kadar manzum hilyeler üzerinde pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen mensur hilyeler üzerinde fazla durulmamıştır. Bu çalışmada, tespit edilebildiği kadarıyla mensur hilyelerin bir listesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Örnek olması açısından da müellifi bilinmeyen mensur-manzum karışık olarak hazırlanmış bir hilye metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: hilye, peygamber, mensur

Abstract

Religion is an important subject for classical literature which developed in Islam civilization. Importance which is attached to prophet is quite different among subject pertaining to religion. Hereof a great many achievement is produced in different kinds like na't, mevlid, bi'set-nâme, mi'râciye, hicret-nâme, siyer, kırk hadis, vefât-ı Nebî. Ones of them is hilye. Until today although many work is produced on verse hilye, prose hilye isn't insisted enough. In this work it is worked to form a listed of prose hilye which is fixed. A text which is prepared as mixed prose-verse of hilye whose author isn't known is exemplify.

Key Words: hilye, prophet, prose

"Karaahanlılar devrinde İslamiyeti kabul eden Türklerin hayatlarında büyük inkılaplar olmuş, din onların sosyal hayatlarını değiştirmiş, çok sayıda Türk'ü şehirlerde toplamış, yani yerleşik hayata geçirmiş, onlara değişik coğrafyalarda cami ve medrese çevrelerinde oluşan kültür ve medeniyet merkezleri kurduştur. İslam di-

* Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Araştırma Görevlisi (merdogan@cumhuriyet.edu.tr)

ni, Türklerin medenî ve sosyal hayatını değiştirmekle kalmamış, dil ve edebiyatlarını da değiştirmiştir."¹ İşte divan edebiyatı da İslam medeniyeti altında gelişmiştir ve bu nedenle din onun başlıca konusudur. Dinî konular arasında Hz. Peygamber'e ayrılan yer ise bambaşkadır. Bununla ilgili olarak na't, mevlid, bi'set-nâme, mi'râciye, hicret-nâme, siyer, kırk hadis, vefât-ı Nebî gibi değişik türlerde pek çok eser meydana getirilmiştir. Bunlardan birisi de hilyelerdir.

Kelime anlamı olarak hilye "süs, bezek, vasıflandırmak, nitelelendirmek, yaratılış, suret, sıfat, değerli taşlar ve madenlerle yapılmış süs ve insanın dış görünüşü" gibi anlamlar içermektedir. Sözlük anlamının dışında hilye, Hz. Muhammed'in fizikî görünüşünü, güzel vasıf ve sıfatlarını anlatan manzum, mensur ya da manzum-mensur eserlerin genel adıdır. Ayrıca Hz. Peygamber'in yanı sıra diğer peygamberlerin, dört halifenin, Aşere-i Mübeşşere'den diğer sahabelerin, Hz. Hasan ve Hüseyin ile evliya kabul edilen önemli zatların ve bazı makbul kişilerin fizikî yapılarını anlatan hilyeler de bulunmaktadır.

Edebî bir tür olarak hilyelerin kaynağı şemaillerdir. Ancak şemailler yalnız Hz. Peygamber'i konu edinirler. Hilyeler ise peygamberimizin yanı sıra diğer önemli zatlar için de yazılabilirler. Buna karşın şemaillerin değindiği konular çok daha geniştir. Bu tür eserlerde peygamberimizin hem dış görünüşü, yüz hatları, boyu, bedeni, giyinişi, yaşantısı, ibadetleri, eşyaları, davranışları hem de ahlakı, huyları, iç dünyası verilmiştir. Oysa hilyeler konu edindiği şahısların yalnızca fiziksel özelliklerinden ve zaman zaman da güzel ahlaklarından bahseden eserlerdir.

Edebî bir tür olarak hilyelerin ortaya çıkmasının ve gelişmesinin pek çok nedeni vardır. Hz. Peygamber'e duyulan eşi görülmemiş büyük sevgi, onun hilyesini okuyanın ve ezberleyenlerin bu dünyada ve ahirette büyük mükafatlara erişeceği, onu rüyasında göreceği ve birçok felaketten korunacağına dair oluşan inançlar, peygamberin şefaatine vasıl olma isteği, iyi bir eser bırakarak gelecek nesiller tarafından anılma arzusu, hilye sahasında Hâkânî'nin gösterdiği başarının daha sonraki hilye yazarları üzerinde bıraktığı tesir ve Hz. Peygamber'in resminin yapılmasına İslam inancının izin

¹ A. Mermer, L. Alici, M. Eflatun, Y. Bayram, N. K. Keskin, **Eski Türk Edebiyatına Giriş**, Akçağ, Ankara 2006.

vermemesi bu türün ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında rol oynayan önemli etkenlerdir diyebiliriz.²

Hilyeler müstakil eserler olabildiği gibi, bunların divanlar, miraciyeler ve mevlidler içinde yer alanları da vardır. Manzum hilyelerin³ yanı sıra, edebiyatımızda birkaç tane manzum-mensur karışık ve çok sayıda mensur hilye yazılmıştır. Şimdilik bu manzum-mensur ve mensur hilyelerden 35 tanesini tespit etmiş bulunuyoruz. Bunlardan müellifi belli olmayanların sayıları oldukça fazladır. Ancak müellifi belli olmayan bu hilyelerden bazılarının nüshalarının baş ve son kısmı eksiktir. Bu hilyelerin, aslında yazarı bilinen başka hilyelerin parçası olma ihtimali de vardır. Mensur hilyeler üzerine yapılacak detaylı çalışmalar sayesinde bu durum netlik kazanacaktır. Bu kategoriye giren tespit ettiğimiz hilyeleri, bunların adlarını, bazılarının özelliklerini ve belirleyebildiklerimizin kütüphane numaralarını aşağıda veriyoruz:

² Hilye hakkında ayrıntılı bilgi için şu eserlere bakılabilir: Zülfikar Güngör, *Türk Edebiyatında Türkçe Manzum Hilye-i Nebevîler ve Nesîmî Mehmed'in Gülüstân-ı Şemâil'i*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları (Türk-İslam Edebiyatı) Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2000. / Mustafa Uzun, "Hakanî Mehmed Bey", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 15. Cilt, s. 167,168. / Uğur Derman, "Hilye-Hat", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.18, s.47. / *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yayınları, 8. Cilt, s.128, 4. Cilt, s.235-238. / Mustafa Uzun, "Hilye", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 18. Cilt, s.44-51. / *Büyük Türk Klasikleri*, Ötügen-Söğüt, 4. Cilt, s. 129-132. / Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I. Cilt, İstanbul 1993, s. 842. / Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ, Ankara 2004, s.634. / Âdem Ceyhan, *Türk Edebiyatında Hz. Ali Vecizeleri*, Öncü Kitap, Ankara 2004, s. 35-38. / Abdullah Karahan, "Peygamber Sevgisinin Bir Tezahürü Olarak Şemâil-i Nebî", *Yedi İklim*, Peygamberimiz Özel sayısı, S. 194, Mayıs 2006, s. 48-52. / Mustafa Özçelik, "Hz. Peygamber'i Konu Alan Eserler", *Yedi İklim*, Peygamberimiz Özel sayısı, S. 194, Mayıs 2006, s. 66-74. / Vedat Ali Tok, "Peygamber Efendimiz Neye Benzerdi?", *Yedi İklim*, Peygamberimiz Özel sayısı, S. 194, Mayıs 2006, s. 275-279. / Necla Pekolcay, Selçuk Eraydın, Mustafa Tahralı, Mustafa Uzun, Hüsrev Subaşı, *İslamî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş*, Dergah Yayınları, İstanbul 1981, s. 216-222. / H. İbrahim Şener, Alim Yıldız, *Türk-İslam Edebiyatı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2003, s.178-184.

³ Genel olarak hilye, hilyelerin özellikleri, nitelikleri ayrıca manzum hilyeler ve bunların isimleri, müellifleri ve muhtevaları konularında daha önce hazırladığımız bir makalede ayrıntılı bilgi verilmiştir. Hilyeler konusunda ayrıntılı bilgi için bu makaleye bakılabilir: Mehtap Erdoğan, "Hâkim Mehmed Efendi'nin Manzum Hilyesi", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.XI/I, Sivas 2007, s.317-358.

1. Abdullah b. Şâkir b. Mustafa Elbistânî Yemlihâ-zâde, **Hilyetü's-Şerife ve'n-Na'tu's-Seyyime**: Millî Kütüphanesi, Yz. A 3559/3, v. 21b-24b (manzum-mensur)⁴
2. Mehmed Hulusi Efendi, **Şerh-i Hilye-i Nebevî**: Millî Kütüphanesi, Yz. A 3768, 7 v.
3. Şeyh Emir Tarikatçı, **Hilyetü'n-Nebî**: Millî Kütüphanesi, Yz. A 4959/4, 2 v.
4. Ali Molla, **Hilye-i Şerîf-i Resulullah**: Atatürk Kitaplığı, No: K.224/6, v. 93a-95b.
5. Şeyhü'l-İslam Hoca Saadeddin Efendi, **Hilye-i Celîle ve Şemâil-i Aliyye**: Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli No: 1715/2, v. 33b-61b; Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli No: 1715/3, v. 62a-119a; Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi No: 4423, 21 v.
6. Vahdî İbrahim b. Mustafa, **Tercüme-i Hilye-i Şerife**: Süleymaniye Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa No: 211, 11 v; Süleymaniye Kütüphanesi, Şazeli Tekkesi No: 157/1, v.178a-198b; Süleymaniye Kütüphanesi, Âşir Efendi No: 450/3, v.67b-78a. (Bu nüshanın büyük bir bölümü su lekeli.)
7. Akkirmânî Muhammed b. Mustafa, **Hilye-i Saadet**: Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi No: 4420, 16 v.
8. Sa'dî Çelebi, **Tercüme-i Hilye-i Şerif**: Süleymaniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi No: 287, 36 v.
9. Abdülmecid Sivasî, **Şerh-i Hilye-i Resûl-i Ekrem**: Süleymaniye Kütüphanesi, Serez No : 3935, v. 4a-17b.
10. Ahmed b. Receb el-İstanbulî, **Nüzhetü'l-Ahyâr Fî Şerh-i Hilyetü'l-Muhtar**
11. Ahmed Şemsî Halvetî, **Hilye-i Şerife**
12. Erzurumî Mehmet Hanefî Efendi, **Hilye-i Şerife**

⁴ Ahmet Ertemur, *Abdullah b. Şâkir b. Mustafa Elbistânî Yemlihâ-zâde, Hilyetü's-Şerife ve'n-Na'tu's-Seyyime Adlı Hilyesi*, Lisans Tezi, AÜİF, Ankara 1998.

13. Fethî Mehmet Ali Efendi, **Hilye-i Saadet Tercümesi**
14. Halil b. Ali el-Kırımî, **Hilye-i Nebevî**
15. Hilmi Efendi, **Hilye-i Muhammed**
16. İbn-i Kemal Paşa, **Hilye-i Şerife Şerhi**: DTCF, İsmail Saib No:II-759, 5 v.; Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa No: 758/3, v.21b-29a; Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi No: 4102/3, v.33a-39b.
17. İsmail Sâdık Kemal b. Muhammed Vecihî Paşa, **Hilye-i Şerife-i Cenâb-ı Peygamberî**
18. Kâdi Şâmî, **Hilye-i Şerife**
19. Mantıkî Mustafa Efendi, **Mufassal Hilye-i Şerife**
20. Nûrî, **Hilye-i Nebevî**
21. Mehmet Ergüneş, **Hilye-i Şerif-i Muhammediye** (matbu)
22. Şeyhî, **Hilye-i Nebeviyye**
23. Müstakimzâde Süleyman Sa'düddin Efendi, **Hilye-i Nebeviyye ve Hulefâ-i Erbâ'a**
24. Vecdî Ahmed, **Hilye-i Nebî**
25. Müellifi belli değil, **Hilye-i Şerif**: Süleymaniye Kütüphanesi, Âşir Efendi No : 448/2, v. 83b-88b.
26. Müellifi belli değil, **Hilye-i Peygamberân**: Süleymaniye Kütüphanesi, Âşir Efendi No: 448/3, v. 89a-92b. (Bu eserde Hz. Âdem'den itibaren 13 peygamber ve dört halifenin hilyesi mevcuttur.)
27. Müellifi belli değil, **Hilye-i Peygamberân ve Çehâr-Yâr-ı Güzin**: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, No: T 621/1, v. 1b-16b; Süleymaniye Kütüphanesi, Kemankeş No: 50/6, v.28b-35a. (Bu eserde bazı peygamberler ve dört halife hilyesi bulunmaktadır.)
28. Müellifi belli değil, **Hilye-i Pâk-i Nebeviyye**: Fatih Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Şer'iyye No: 58/7, v.110a-113a. (Bu hilyenin başında 9 beyitlik manzum bir kısım vardır. Daha sonra Hz. Âişe'den rivayet edilen bir hadisten yola çıkılarak peygamberimizin hilyesi anlatılmaktadır.)

29. Müellifi belli değil, **Hilye-i Şerîf**: Millî Kütüphane, Yz. A 5335/4, v.62b-67b.
30. Müellifi belli değil, **Hilye-i Nebî**: Millî Kütüphane, Yz. A 1256, v.80a-93a. (manzum-mensur)
31. Müellifi belli değil, **Hilye-i Enbiyâ ve Çehâr-Yâr-ı Güzîn**: Millî Kütüphane, Yz. A 570, 13 v. (Bu eserde peygamberlerden Hz. Âdem, Nuh, İbrahim, Musa, Harun, Lut, İshak, Yakub, İsmail, Yûsuf, Davud, İsa, Muhammed ve dört halifenin hilyesi vardır. Peygamberlerin hilyesi mensur, dört halife hilyesi nazım-nesir karışıktır.)
32. Müellifi belli değil, **Hilye-i Enbiyâ**: Millî Kütüphane Yz. A 578/4, v.28b-33b. (Bu eserde 30 kadar peygamber ile dört halifenin hilyesi mevcuttur. Son kısımda ise bir meslek sahibi olan peygamberler ayrıca ele alınmıştır.)
33. Müellifi belli değil, **Hilye-i Celîle-i Nebeviyye**: Millî Kütüphane, Yz. A 1782, 33 v.
34. Müellifi belli değil, **Hilye-i Hazret-i Resûlullah**: Atatürk Kitaplığı, M. Cevdet No: 615/2, v.7a-12b.
35. Müellifi belli değil, **Hilye-i Şerîf**: Süleymaniye Kütüphanesi Âşir Efendi No: 59/3, v.49a-55b. (Bu eserde 11 peygamber, 4 halife ve Aşere-i Mübeşşere'nin hilyesi bulunmaktadır.)

Bu çalışmada Hilye-i Nebî adıyla Millî Kütüphane, Yz. A 1256'da kayıtlı olan, mensur-manzum karışık olarak yazılan ve müellifi belli olmayan bir Hz. Muhammed hilyesi ele alınmıştır. Bu hilyede önce konuyla ilgili hadisler verilmiş ardından da bu hadisler tercüme edilmiştir. Buna göre birinci hadiste Hz. Peygamber'in boyu, ten rengi, saçları ve mübarek başları, ikinci hadiste saçları, alnı, kaşları, diğer azaları arasındaki uyum, göğsü ve omuzları sözü konusu edilmiştir. Üçüncü hadis kemikleri, dirsek ve omuzları, dizleri, vücudunun kılsız oluşu ve bileklerine dairdir. Dördüncü hadis avuçları, parmakları, burnu, sakalı ve yüzünden, beşinci hadis yüzü, dişleri, gözleri ve kirpiklerinden bahseder. Beş ve altıncı hadislerde yürüyüşü ve güzel huylarından bazıları dile getirilir. Bunun ardından 56 beyitlik manzum bir kısım gelir. Buradaki başlıktan bu manzum hilyenin Kadı İyaz'ın Kitâbü's-Şifâ fî Huquki'l-Mu'tafâ adlı eserinden yola çıkılarak meydana getirildiği anlaşılmaktadır. Ele alınan vücut özellikleri birkaç beyitle tasvir edilmiştir: (boyu: 2 ve 3. beyitler, saçları: 4 ve 8. beyitler arası, alnı: 9-11. beyitler arası, yüzü: 12-15. beyitler arası, kaşları: 16. beyit, gözleri: 17 ve 18.

beyitler, burnu:19-20. beyitler, ağzı: 21. beyit, dişleri: 22 ve 23. beyitler, gülüşü: 24. beyit, sakalı: 25. beyit, boynu: 26-27. beyitler, gövdesi: 29. beyit, ten rengi: 30. beyit, kemikleri: 31. beyit, omuzları: 32-33. beyitler, kolları: 34. beyit, elleri: 35-38. beyitler arası, göğsü: 39. beyit, karnı ve karnındaki kıllar: 40 ve 43. beyitler arası, yürüyüşü: 44-46. beyitler arası, baldırı: 47. beyit, teri: 48. beyit, peygamberlik mührü: 49-54 ve 55. beyitler, konuşması: 50. beyit, saç ve sakalındaki beyazlar: 51. beyit, vefatı: 52 ve 53. beyitler, dua: 56. beyit) Bu manzum kısım söz konusu nüshada mensur kısımdan hemen sonra gelmektedir. Ancak bu ikisinin birbirinden ayrı hilyeler olma ihtimali de düşünülmelidir.

Bugüne kadar manzum hilyeler üzerinde pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen mensur hilyeler üzerinde fazla durulmamıştır. Biz, bu çalışmada tespit edebildiğimiz kadarıyla mensur hilyelerin bir listesini oluşturmaya çalıştık. Örnek olması açısından da mensur-manzum karışık olarak hazırlanmış bir hilye metnini aşağıda veriyoruz.

Bismillâhırrahmânirrahîm

Kâne Resûlullâhi şallallâhu ta'âlâ 'aleyhi ve selleme, reb'aten leyse bi't-tavfli velâ bi'l-kaşîri ve hüve ile't-tûli akrabu velâ bi'l-ebyazi'l-emhaki velâ bi'l-âdemi velâ bi'l-ca'di'l-kaţati velâ bi's-sebtî vemâ kâne fi re'sihî ve lihyetihi 'ısrûne şa'reten beyzâ'e lem yüşnihullâhu bi's-şeybi vekâne 'azîmü'l-cemmeti ilâ şahmeti üzüneyhi ve kâne 'azîmü'l-hâmeti:

Ya'nî Hazret-i Resûl-i Ekrem şallallâhu ta'âlâ 'aleyhi ve sellem hazretleri orta boylu idiler, ne i'tidâlden ziyâde uzun ve ne katı kışa idiler, meyilleri tûl cânibine idi. Ve ne süd ağı gibi ağı ve ne ziyâde gendüm-gûn idi. Ve mübârek müy-ı dil-cûyları ziyâde kıvrırcık degil ve ziyâde gevşek degil orta idiler. Ve mübârek başlarında ve mağâsin-i şerîfelerinde yigirmi ağı kıl yoğ idi. Ve Hağ sübhânehû ve ta'âlâ Hâbîbine şeyb ile şân virmemiş idi, ya'nî tâ'ife-i nisâ arasında mekrûh olan hâlden şaklamış idi. Ve mübârek saçları çok ve şık olup kulağının yumuşağına inmiş idi. Ve başları büyük ve mevzûn idi.

İn i'nferakat 'akîkatuhû ferrekağâ ve illâ felâ yücâvizü şa'ruhû şahmete üzüneyhi izâ hüve vefterrehû ezhere'l-levni evsa'a'l-cebîni ezecce'l-havâcibi sevâbiga fi gayri karnin beynehümâ 'ırkun yedüruhu'l-ğazabu mu'tedile'l-halkî bâdinen mütemâsiken 'arîza's-şadri sevâ'e'l-bağni ve'z-zahri ve's-şadri ba'ide mâ beyne'l-menkebeyni:

Ya'ni mübârek saçları tağılsa hâli üzerine korlar idi ve eger tağılmasa kulaqları karşusunda cem' idüp kulaqları yumuşağın geçmez idi. Beyâz-ı neyyir ile beyâz idiler. Mübârek alınları açık ve kaşları pür-mû ve dırâz ve ince ve hem-vâr ve muğav-

muqavves ve mevzûn idi. Ve kaşları arasında bir tamar var idi kim hâl-i gâzablarında mümtelî olurdu. Tenâsüb-i a'zâları kemâl-i i'tidâlde olup ve bedenleri kavî ve cüşşeleri fütûr ve süstlükden berî olup kuvveti muhtevî idi. Ve sadr-ı âlf-kâdrleri 'arîz ve vâşi' idi. Ve mübârek çarınları ve arqaları ve göğüsleri berâber ve hem-vâr idi. Ve omuzları arası vâşi' ya'nî yaşşı yağırılı idiler.

Dağîmu'l-kerâdisi celile'l-meşâsi ve envere'l-mütecerridi ecrede zâ mesrûbetin mevşûle mâ beyne'l-lebbeti ve ş-şurreti bi-şarîni yecrî ke'l-haṭṭı 'âriye's-sedyeyni ve'l-batni mimnâ sivâ zâlike eş'are'z-zirâ'ayni ve'l-minkebeyni ve e'âli's-şadri tavîle'z-zenedeyni:

Mübârek kemüklerinin başları iri idi. Ve dirsekler ve omuzlar ve dizler kemüklerinin başları cem' olduğu yerler kalın idi. Ve soyğunı güzel ve nûrânî idi. Ve cümle bedenleri kıllı değil idi. Mübârek sinelerinde tâ göbeklerine varınca kıldan bir ince haṭ çekilmiş idi ki gûyâ sünbül-i ter bitmiş idi. Ve nisânînin memeleri olan yerleri ol ince kıldan gayri kıldan 'ârî idi. Kezâlik çarınları ol ince kıldan gayri kıldan 'ârî idi. Ve mübârek kolları ve omuzları ve mübârek arkasının yukarı cânibleri kıllı idi. Ve mübârek bilekleri uzun idi.

Rahbe'r-râhateyni şeşne'l-keffeyni ve'l-kağemeyni sâ'ile'l-etrâfi, huşmâne'l-aḥmuşeyni akne'l-'ırneyni lehû nûrun ya'lûhu yahşebuhû men lem yete'emmellu eşemme, keşş'e'l-lıḥyeti yemle'u şadrahû, sehle'l-ḥaddeyni, velem yekûn bi'l-muṭahhemi velâ bi'l-mükelşemi:

Ya'nî mübârek avuçları şûreten ve ma'nen bol idi. Ve mübârek avuçları ve tabanları neḥâfet üzre degül idi. Ve mübârek parmakları i'tidâl ile uzun idi ve kađeminiñ ortası mürtefi' idi. Ve kaşba-ı enfleriniñ ortası yerden bir miqđâr yüksek idi, üzerinde nûr var idi, ol nûr sebebi ile te'emmül itmeyen kimse mübârek burunların yüksek zann iderdi, egerçi katı yüksek değil idi. Ve mübârek şakalları şık idi, sine-i pür-nûrların örter idi. Ve mübârek ḥaddeyn-i es'adeynleri hemvâr idi. Mübârek yüzleri müntefih değil ne ziyâde etlü ve ne ziyâde arık idi, belki miyâne idi.

Ve kâne fi vechihî tedvîrûn, yetele'le'ü vechuhu tele'lü'e'l-ḳameri leylete'l-bedri, ke'enne's-şemse tecrî fi vechihî, zâlî'a'l-femi müfellece'l-esnâni, ve kâne eflence's-şenyeteyni, izâ tekelleme ru'ıye ke'n-nûri taḥrucu min şenâyâh, encele, eşkele'l-'ayni, ed'ace'l-'ayneyni, esvede'l-ḥadeḳati, ehdebe'l-eşfâri ke'enne 'unuḳahû cîdü dümyetin fi şafâ'i'l-fizzâti:

Ya'nî mübârek rûyalarında müdevverlik var idi amma katı müdevver değil nev'an tûla mâ'il idi. Ve mübârek vechleri bedri-müniriñ leyle-i bedrde leme'ânı gibi leme'ân iderdi ve kemâl-i ziyâdan ke'ennehu güneş, yüzlerinde cereyân iderdi. Ve mübârek dehân-ı şerîfleri vesî' ve dendân-ı laṭîfleri dürr-i şeh-vâr-ı âb-dâr gibi berrâk idi. Ve şenâyâ-yı 'ulyâları seyrek idi. Ve ḥin-i tekellümde mübârek şenâyâsı arasından çıkar gibi görünürdi. Ve mübârek çeşm-i bâdâmlarının şakḳı vâşi' idi ve beyâz-ı 'aynlarında cüz'ice ḥumret var idi. Ve müje-i münevvereleri şık ve dirâz idi. Gûyâ gerden-i laṭîfleri 'âcdan yâ gümüşden yapılmış şûret-i nûrânî gibi idi.

Mesîḫa'l-kağemeyni, yenbû 'anhüme'l-mâ'u izâ zâle ḳalî'an yaḥtû tekeffüven ve yemşî hevnen zerî'a'l-mişyeti izâ meşâ ke'ennemâ yenḥaṭṭu min şabebîn, ve izâ

iltefete iltefete cemî'an, hâfîza't-ıtarfî nazaruhû ile'l-arzî etvale min nazarihi ile's-semâ'i:

Ya'nî kadem-i mübârekeleri selâset ve mülâyemet üzere olup huşûnetden beri idi ve kemâl-i mülâyemeti cihetinden şu üzerinden seyelân iderdi. Kademlerin yerden kaldırı kaldırı yürüyici oldukları hâlde mütekebbirler gibi ayakların süriyü şalını şalını yürümezlerdi vakâr ile yeri darb itmezlerdi, adımların sık itmeyüp yoğuşdan inişe inen kimse gibi ayakların kaldırı kaldırı yürür idi. Ve bir yere nazar u iltifât itseler bedenleriyle dönüp yalnız gerdenlerin döndürüp bakmazlardı. Ve gözleri kapağın kaldırıp bakmazlardı kemâl-i hayâ vü edeblerinden. Ve arza nazarları semâya nazarlarından ekşer idi.

Cüllü nazaruhû'l-mülâhazatü, yesûku aşhâbehü ve yebdürü men lakiye bi's-selâmi, beyne ketifeyhi hâtemü'n-nübüvveti ve hüve hâtemü'n-nebiyyîn, ecvede'n-nâsi şadren ve eşdaqa'n-nâsi lehçeten, men re'âhu bedâhетен hâbe ve men hâletehü ma'rifeten ehabbehü ve yeğûlu nâ'ituhü lem era kıablehü velâ ba'dehü mişlehü:

Ya'nî eger nazarları gûşe-i çeşm ile idi ve aşhâb-ı kirâmların öñlerince yürüdürlerdi. Ve mülâkî oldukları kimseye mübâderet idüp evvel selâmı anlar virürlerdi. Mübârek kürekleri arasında hâtemü'n-nübüvvet var idi ve hâtemü'l-enbiyâ idiler. Vücûdları tabî'î idi yahud mübârek sineleri gıll u gışdan pâk idi dimekdir. Ve lisânları aşdağ-ı elsine olup mağâric-i hurûfî ri'âyetle söyledir. Añsuzdan gören kimseyi celâlet ve mehâbetinden heybet alurdi. Âşinâyâne muhâlâta idenler kendüye mağabbet iderlerdi. Ve ol güzîde-i âlemi vaş iden ne kıablehü ve ne ba'dehü mânendini görmedim dir idi.

Ammâ e's-şuveruhû ve cemâluhâ ve tenâsübü a'zâ'ihî fi hüsnihâ fekad câ'eti'l-âşâri's-şahîhati'l-meşhûreti'l-keşfeti bi-zâlike min hadîşî Aliyyin ve Enes bin Mâlikin ve Ebî Hureyretin ve El-Berâ bin 'Âzibin ve Ebî Huceyfetin ve Câbir bin Semüretin ve Ümmü Ma'bedin ve İbni 'Abbâsin ve gayrihim riçvânüllâhî 'aleyhim ecma'in:

"Min ennehü şallallâhu ta'âlâ 'aleyhi ve sellem, kâne ezherü'l-levni ed'acü encele eşkele ehdebe'l-eşfâri eblece ezece aknâ eflece müdevvere'l-vechi vâsi'a'l-cebîni kesge'l-lihyeti temle'ü şadrahü sevâ'e'l-batni ve's-şadri 'azîme'l-minkebeyni dahîme'l-'izâmî 'ayle'l-'adudeyni ve'z-zirâ'ayni ve'l-esâfili rahbe'r-râhateyni ve'l-kademeyni sâ'ile'l-etrafî envere'l-mütecerridi dakîka'l-mesrûbeti reb'aten el-kaddi leyse bi't-tavîli'l-bâ'ini velâ bi'l-kaşîri'l-mütecerridi ve ma'a zâlike lem yekün yümâşîhi ehadün yünsebü ile't-tûli illâ talehü şallallâhu 'aleyhi ve sellem. Recle's-şari izâ eftere dâhikan eftere 'an mişli senâ'l-berki ve 'an mişli hubbi'l-gamâmi, izâ tekelleme rû'ie ke'n-nûri yahrucu min şenâyâhi, ahsene'n-nâsi 'unuğan leyse bi'l-muḥahhemi velâ bi'l-mükelşemi mütemâsike'l-bedeni, darbe'l-laḥmi."

Üstuhrice min Kitâbi's-Şifâ fi Hukûki'l-Muştafâ şallallâhu 'aleyhi ve sellem:

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

Fahimün müfahhamun

1 Çün 'azîmü's-şân idi Hakk'ın Habîbi Müştâfâ

- Cümle evşâfi güzeldür bu söze dinmez riyâ
Eṭvâle mine'l-merbû'î
- 2 Mu'tedildi kâmeti vaşf-ı Resûl-i bâ-şafâ
Ne dirâz idi ne kûteh bil vasaṭdan mûntehâ
Aḳşara mine'l-müşezzebi
- 3 Aḳşar idi tûldan bâlâ vasaṭdan kâmeti
Ḥazret-i Ḥaḳ ḥüsn-i ḥulḳıyla yaratmış ḥazreti
'Azîme'l-hâmeti
- 4 Re's-i pâkinde kılan vaşşâflar bir kez nazar
Nûr-ı a'zâm idi bedr olmuş durur yâḥud kamer
Daḳîka'l-mesrûbeti
- 5 Ol mübârek saçları ince idi hem-çü semûr
Yaldırayup berḳ ururdu telleri mânend-i nûr
Lem yekûn bi'l-ca'di'l-ḳaṭati
- 6 Ya'ni kıvrırcık degildi ol mübârek saçları
Mişlini görmedi dünyâ nûr-ı 'âlem her biri
În i'nferakat 'aḳîḳatuhû feraḳa
- 7 Saçlarını ger ayırса ayrulurdu hoş laṭif
Tâ o deñlü ḥûb idi târ-ı Nebî nâzûk şerîf
Ve illâ felâ yücâvizü şa'rahû şahmetehû
- 8 Ger ayırmazsa tecâvüz itmez idi gûşını
Ya'ni ol şa'r-ı şerîfi geçmez idi gûşını
Vâsi'u'l-cebîni
- 9 Vâsi' idi aln-ı pâki ḥazretüñ ey meh-liḳâ
Nûr ururdu cebhesinde mişl-i ve's-şems u ḳuḥâ
Sevâbigü gayre ḳarın
- 10 Ḥüsn-i kâmil şüretinde idi hem re's-i şerîf
Alnı ḳarınlı degüldi hoş laṭif idi laṭif

Beynehümâ 'ırķun yedurruhu'l-ğazabı

11 Ya'ni ķarneyn arasında bir tamarı var idi

Her ne vakt kim ol tamar şisse ğazab gider idi

Yetele'le'ü vechuhû tele'lü'e'l-ķameri leylete'l-bedri

12 Ol Hâbîbüñ vech-i pâki şöyle raķşân idi dir

Ayuñ on dördi gibi bedr olıcaķ mâh-ı münîr

Sehlü'l-ħaddeyni

13 Ol mübârek ħûb yañaķlar ħazretüñ efzûn idi

Nûrı hoş lem'ân idüp ğâyetle hem mevzûn idi

Kâne ebyâza bi'l-ħumreti

14 Çihre-i pâki mübeyyâz ħumrete mâ'il idi

Dürlü dürlü mu'cizâta ol Hâbîb nâ'il idi

Leyse bi'l-ebÿâzi'l-emheki velâ bi'l-âdemi

15 Pek açık ebyâz degüldi ol Resûl-i bâ-şafâ

Çihresi esmer degüldür rûşen idi dâ'imâ

Ezeccü'l-ħavâcibi

16 İnce idi ol Hâbîbüñ ķaşları hem-ķü hilâl

Ol şefî'dür ümmetine 'afv ide Celle Celâl

Ed'acü'l-'ayneyni ve tavîlü'l-eşfâri

17 O Hâbîbüñ ķara imişdi mübârek gözleri

Hem daķı uzun idi ol gözlerüñ aķlıķları

Ekħalü

18 Kıdretinden sürmelenmiş idi ol 'ayneyn-i pâk

Şun'ma anuñ baķanlar olur idi 'aķlı çâk

Aķne'l-'irneyni

19 İncerek idi Hâbîbüñ enfinüñ ķanatları

Burnınuñ ucu da ince ħûb-ter endâmları

Lehû nûrun ya'lûhu yaķsebuhû men lem yete'emmel eşeimn

- 20 Şöyle nûrlı idi yüzi pekçe bakmayan anı
 Şu'lesinden mürtefi' şanur idi gören anı
 Zâlî'u'l-femi
- 21 Ol mülezzez hûb dehâmı tâm-ı hilkâtdede idi
 Âl u aşhâbına her dem hoş naşihatde idi
 Müfelicü'l-esnâni
- 22 Hem Hâbîbi Muştâfâ'nuñ dişleri seyrek idi
 Tâ ezelden tıflı iken kendüsi zîrek idi
 Kâne eflecü's-şeniyyeteyni izâ tekelleme yahrucü nûrun min şenâyâh
- 23 Oldı seyrekrek anuñ öñ dişlerinüñ arası
 Söyledükçe nûr çıkardı şanki meh-nev pâresi
 Lâ yeđhaku illâ yetebessümâ
- 24 Gülmedi hiç kâhkahâ ile Resûl-i pâk-i dîn
 Gülicek dâ'im tebessümle gülerdi âferin
 Keşsü'l-lıhyeti 'alâ şadrihi
- 25 Hem şakalı şık idi pek hâzretüñ bî-i'tizâr
 Gögsi üstinde yayılıp eylemişdi hoş qarâr
 'Unukuhû ke-cîdi dümyetin
- 26 Hâzretüñ 'unq-ı şerifi gâyet ile hûb idi
 Hoş şurâhî bir gümüş ibrik-veş mergûb idi
 Ve fi şafâ'ihî ke-fizzatin
- 27 Bir şafâvetde gümüşe boynı beñzerdi anuñ
 Tâ o deñlü ebyaz idi hûb gerdân Ađmed'üñ
 Mu'tedilü'l-halkı
- 28 İ'tidâl üzre yaratdı cümle a'zâsın Hudâ
 Cümle ef'âli güzeldür muhteremdür bî-riyâ
 Bâdinün mütemâsikün
- 29 Ya'ni gövdelü imişdür ol Muhammed Muştâfâ

Hem yapışmış idi lahmı gövdeye muhkem aña

Ezhere'l-levni

30 Ezherü'l-levni idi bî-hemtâ mişâl-i âfitâb

Mihr ü meh nûrından anuñ dâ'im eylerdi hicâb

Dağmu'l-kerâdisi

31 Ol mübârek üstühânlar başları idi 'azîm

Cür'etine bâ'îş ola ol Resûlün ey Kerîm

Celîlü'l-müşâşi

32 Hem büyük idi Hâbîbüñ iki omuz başları

Ümmetiçün aqıdurdı gözlerinden yaşları

Ba'îdün mâ-beyne'l-minkebeyni

33 Hem ba'îd idi Resûlün iki omuz arası

Anuñ içün yaşşı idi ol Hâbîbüñ arqası

Eş'aru'z-zirâ'ayni ve'l-minkebeyni

34 Ol mübârek kolları da Hâzretün kıllı idi

Hem-çünân omuzları da şa'r ile belli idi

Ṭavîlü'z-zendeyni

35 Hem füzûn idi mübârek ellerün bilekleri

Ol güzellerden güzel idi Hâbîbüñ elleri

Rahbu'r-râhateyni ve'l-çademeyni

36 Vâsi'-i pâk idi eli ayası Peyğamberün

Hem ayağı hûb hem mergûb idi ol serverün

Lâ harîrete elyenü min keffîhi

37 Penbeden nerm idi keffeyn-i mübârek bî-naẓîr

Yumuşaklığın'anuñ nisbet olunmazdı harîr

Sâ'ile'l-eṭrâfi

38 Ol eşâbi'lar Hâbîbüñ hûb-ı bî-hemtâ idi

Her bir engüştü gümüşden dağı müsteşnâ idi

Ve e'âliyü's-şadri

- 39 Gögsi 'âfi levh-i maḥfûz-ı Hudâ'dur şübhesüz
Maẓhar-ı 'ilm-i ledünnîdür o gencîne ne söz
'Âriyü's-şedyeyni ve'l-batni
- 40 Mûydan 'ârî idiler hem o şedyeyn-i laṭîf
Batni mir'ât-ı Hudâ idi eyâ zât-ı şerîf
Mevşûlün mâ-beyne'l-lebbeti ve's-sürreti
- 41 Lîk mâ-beyn lebbe ile sûrenüñ mevşûl idi
Ya'ni boğaz çukurından bir çekilmiş yol idi
Bi-şa'rin yecrî ke'l-ḥaṭṭi
- 42 Ḥaṭ gibi cârî oluban vaşl olunmuşdı o yol
Ya'ni boğazdan göbege kıldan olmuş idi yol
Ḥusmânü'l-aḥmuşeyni
- 43 Ya'ni küçükkrek qarınlu idi faḥr-ı enbiyâ
Hem daḥi ol ince bellüdür dimişler evliyâ
Yaḥṭî tekeffü'en
- 44 Ya'ni yürürken öñine ol baqardı dâ'imâ
Ol Ḥabîbüñ gözleri baqmaz idi ğayrî yaña
Yemşî hevnen
- 45 Hoş vaqâr üzre yürürdi ol Resûl-i reh-nümâ
Ḥalka gösterdi tarîkat kurb-ı Raḥmân olmağa
Zerî'u'l-mişyeti
- 46 Ol mübârek adımını bol atardı ol Ḥabîb
Hoş yürürdi dâ'imâ rıf'at aña Ḥaḳ'dan naşîb
Aḥmeşü's-sâkayni
- 47 Ya'ni ince idi sâkaynı Ḥabîbüñ ber-ḳarâr
Ḥüsn-i vaşf ile muvaşşafdur Muḥammed âşîkâr
Kâne 'araḳahu'l-lü'lü'ü lâ-'abîrete etyabu min râyihatihî

- 48 Çünkü oldı Muştâfâ'nun hûb deri incü gibi
Yokdur etyâb koğularda bir koğu anuñ gibi
Beyne ketifeyhi hâtemü'n-nübüvveti
- 49 İki ketfün arası mühr-i nübüvvet var idi
Ol nübüvvet hâtemidür kim aña hoş yâr idi
Lâ-zehere fi kelâmihi velâ-nezere
- 50 Ol leâtâ'if sözlerinde sür'âti olmaz idi
Hem daği ol halk içinde kimseden korkmaz idi
Leyse fi re'sihî ve lihyetihî 'ısrûne şa'reten beyzâ'e
- 51 Lihye vü şa'rında yog idi yigirmi kıl beyzâ
Cümlesi hâşu'l-havâş idi mübârek şa'r-ı hâş
Feteveffâhu'llâhu ta'âlâ 'alâ şelâşin ve sittine seneten
- 52 Cânib-i Hâk'dan irişdi "irci'î" aña nidâ
Altmış üç yaşında kıldı cânını Hâk'a fedâ
- 53 Çünkü dünyâ yaradıldı ol Resûlün nâmına
Raḥmetullâhi Ta'âlâ her dem olsun cânına
Kâle Câbir rađiyallâhu 'anhu: Re'eytü'l-hâteme beyne ketifeyni'n-nebiyyi
- 54 Hâzret-i Câbir buyurdı hâtemi gördüm eḥâ
Ol Nebünün ketf-i pâkinde virür iken ziyâ
Guddeten ḥamrâ'e mişlü beyzati'l-ḥamâmeti
- 55 Kırmızı ben gibidir mühr-i nübüvvet âşikâr
Ol ḥamâme beyza mişli anda kılmışdır qarâr
- 56 Rûḥ-ı Peygamber için vir cân u dilden çok şalât
Tâ bulasın cennet-i Hâk hem cehennemden necât